

uit de literatuur

J. KAMPHUIS, J.P. DE VRIES en A.J. VERBRUGH onder redactie van T.J. Kerpel.

De waarde van het woord.

Een historische lijn in 150 jaar christelijke journalistiek.

Uitgeverij: De Vuurbaak, Groningen 1974, 215 blz., prijs: fl. 22,50.

Ter gelegenheid van het afscheid van de heer P. Jongeling als hoofdredacteur van het Nederlands Dagblad / Gereformeerd Gezinsblad op 1 april 1974, wordt in de 2 eerste delen van dit huldeboek de journalistieke draad geschetst uitgaande van Groen van Prinsterer, die meende dat journalistiek niet «Het wapen des vijands was» (blz. 25), over Dr. Abraham Kuiper, Colyn en Zijlstra langs Reformatie Stemmen. De Vrije Kerk en het Gereformeerd Gezinsblad naar het Nederlands Dagblad.

In het derde deel brengt Dr. A.J. Verbrugh deze historische ontwikkeling in het breder perspectief van de «betekenis van de gereformeerde journalistiek voor de politiek», daarbij trouw blijvend aan de door P. Jongeling geformuleerde stelling «... dat de eerste politieke betekenis van een gereformeerd dagblad moet blijven, dat dit aan gereformeerden voorlichting geeft en daarbij blijft verwijzen naar de grondslag van de Heilige Schrift met de daaraan door de Kerk genormeerde belijdenis. Als daarmee zou worden geschipperd, b.v. terwille van het aantal geabonneerden, zou het dagblad het belangrijkste deel van zijn bestaansrecht verliezen» (blz. 206).

A. Hendriks.

DE ZAAK «SPUIT ELLUF»,

Vrijheid van meningsuiting in het leger, Baschwitz Instituut (Universiteit van Amsterdam), december 1974.

In augustus 1972 verscheen het eerste nummer van «Spuit Elluf», het blad van de afdeling Crailo van de Vereniging van Dienstplichtige Militairen in een oplage van ± 60 exemplaren. Het nummer bevatte een bijdrage waarin kritiek geleverd

werd op het Nederlandse leger in het algemeen en zijn afstompend karakter in het bijzonder.

Deze bijdrage werd strijdig geacht met artikel 147 van het wetboek van militair strafrecht (ondermijning van krijgstuicht). Reden voor de krijgsraad om de redacteurs van het blad te veroordelen tot geldboeten, en voor de verdediger van deze redacteurs om het Baschwitz Instituut te verzoeken een wetenschappelijk onderzoek in te stellen om na te gaan of de veronderstelde krijgstuichtondermijnende werking nu werkelijk kon aangetoond worden.

In het rapport van genoemd instituut wordt een overzicht gegeven van ontstaan en ontwikkeling van de VVDM (-afdelingsbladen), een beschouwing gegeven over een aantal denkbelden inzake vrijheid van meningsuiting in het algemeen en voor wat betreft de situatie in (het) Nederland (se leger) in het bijzonder. Het onderzoek, aan de hand van een vragenlijst over de gewraakte passages in het blad, bij een groep VVDM-kaderleden bevestigde de hypothese dat deze passages de krijgstuicht *niet* ondermijnden.

Gust De Meyer.

G.P. BAKKER

Vijftig jaar en verder...

Omroepvereniging VARA, Hilversum, 1975, 72 blz.

We hebben dit jaar veel te vieren. Samen gevat gaat het dit jaar o.m. om het jaar van de vrouw, het Heilig Jaar, het Monumentenjaar, zevenhonderd jaar Amsterdam, 550 jaar K.U.Leuven, 50 jaar KRO en VARA, enz.

Het gouden bestaan van beide Nederlandse omroepen zal in november op radio en televisie uitvoerig worden belicht en uitbundig gevierd. Om er in te komen gaf de VARA alvast «Vijftig jaar en verder...» uit. Een keurig geschreven en handzaam essay waarin G.P. Bakker, de voormalige hoofdredacteur van de VARA-gids, de ontwikkeling van de Nederlandse omroep schetst. Aan de orde komen o.a.

het ontstaan van het Nederlandse omroepbestel, de naoorlogse perikelen rond het bestel en de toekomstige ontwikkeling van de radio en de televisie in Nederland.

In het bijzonder worden de geschiedenis, rol en betekenis van de jubilerende socialistische omroep belicht, waarbij Bakker ook veel aandacht besteedt aan recent gevoerde discussies binnen bedrijf en vereniging over de «identiteit» van de VARA.

Dit essay zal binnen de VARA leidraad zijn bij de besprekingen die in het VARA-jubileumjaar over een aantal belangrijke zaken, zoals de VARA en haar publiek en de toekomst van het bestel, zullen worden gehouden. Bij ons hebben de tegenstanders in het socialistische kamp van volwaardige omroepverenigingen geen reden om dit boekje ongelezen te laten.

Herman Van Pelt.

DOEDE NAUTA Jr.,

The meaning of information.

Mouton, The Hague - Paris, 1972, 314 pp.

In deze semiotische studie — verschenen in de reeks «Approaches to Semiotics» — bestudeert de auteur de veelzijdige betekenisinhoud van de term «informatie». Hij onderscheidt naast de «klassieke» semiologische benaderingswijze de cybernetische (semiologische) approach waarbij een systeem-theoretische aanpak wordt toegepast.

Voor wie geïnteresseerd is in de studie over het begrip «informatie» is dit boek van groot belang. Bevreemdend is echter dat de auteur, bij het overzicht dat hij geeft van de «klassieke» semiologie, met geen woord gewag maakt van de Franse en Italiaanse semiologische school. Namen als die van Barthes en Eco zal men er niet in vinden. Daar hun opvattingen op essentiële punten verschillen van die van auteurs als Peirce en Morris, kan men met deze omissie moeilijk vrede nemen.

P.

GIANFRANCO BETTETINI,
The language and technique of the film.
Mouton, The Hague - Paris, 1973, 202 pp.

In dezelfde reeks «Approaches to Semiotics» verscheen een Engelse vertaling van een Italiaanse studie over filmsemiotologie. De auteur is kennelijk vertrouwd met het begrippen-apparaat dat ontwikkeld is door semiologen en semiolinguïsten als De Saussure, Hjelmslev, Barthes en Metz; en hij probeert dit apparaat te gebruiken bij zijn studie over filmesthetiek en filmtechniek, zonder overigens veel nieuwe inzichten te ontwikkelen.

P.

DIETER PROKOP,
Massenkultur und Spontaneität. Zur veränderten Warenform der Massenkommunikation im Spätkapitalismus.
Suhrkamp Verlag, Frankfurt a/Main, 1974, 226 pp.

In deze bundeling van voor het merendeel reeds eerder in andere publikaties verschenen essays ontwikkelt Prokop een politiek-economische theorie van de massa-cultuur. O.m. behandelt hij het monopolistische karakter van de productie der massamedia, de wijze waarop de monopoliehouders kunstmatig bepaalde behoeften bij hun publiek aankweken en in stand houden, en het verschil in uitgangspunt en onderzoekstechniek bij de positivistische, de «abstract-critische» en de marxistische aanpak van het massacommunicatie-onderzoek. Het titel-opstel lijkt ons het belangrijkste. Daarin tracht hij (om het in het kort samen te vatten) aan te tonen dat de gebruikswaarde van de producten der massa-culturele industrie tot een ruilwaarde getransformeerd wordt, zodat de consument van deze producten er niet zijn reële noden mee kan lenigen maar, integendeel, afgehouden wordt van het streven naar reële oplossingen voor zijn bestaansproblematiek door de schijnbevrediging die hem door de formele structuur van deze amusementsproducten geboden wordt.

P.

W. DROP en J.H.L. DE VRIES,
Taalbeheersing.
H.D. Tjeenk Willink/Wolters - Noordhoff, Groningen, 1974, 199 p.

Dit «handboek voor taalhantering», zoals de auteurs het in de ondertitel genoemd

hebben, is een hoogst interessante studie over verbale communicatie, waarbij correlaties gelegd worden tussen de klassieke en moderne *rethorische* technieken van het taalgebruik en de uitkomsten van sociaal-psychologisch onderzoek naar de effecten van verbale communicatieprocessen. De argumentatieleer van Toulmin, het persuasie-paradigma van Cronkhite, motivatie-theorieën e.d. worden verwerkt in een overigens duidelijk op de *praktische* vaardigheid gerichte uiteenzetting over de beoefening van de verbale communicatie.

P.

DIETER FLADER,
Strategien der Werbung. Ein linguistisch-psycho-analytischer Versuch zur Rekonstruktion der Werbewirkung.
Scriptor Verlag, Kronberg Ts., 1974, 235 pp.

In de reeks «Skripten Linguistik und Kommunikationswissenschaft» (waarvan het onderhavige boek nr. 6 is) publiceert Dieter Flader zijn doctoraal proefschrift dat hij in 1973 aan de Universiteit van Hamburg heeft verdedigd. Hij onderzoekt in deze studie de werking van de taal die in de reclame gebruikt wordt. Na een kort overzicht te hebben gegeven van de huidige stand van het onderzoek op dit gebied (waarbij de studies van Römer, Möckelmann en Zander, en Leech ter sprake komen), stelt hij de behavioristisch geörienteerde onderzoekingen over de invloed van de reclame tegenover de psycho-analytische theorieën en opteert hij voor de laatste. Vervolgens ontwikkelt hij een aantal principes van de «spreekakt-theorie» en gaat dan over tot een uitvoerige analyse van een groot aantal reclameteksten, waaronder met name de reclame-slogan. In een handig en overzichtelijk schema vat hij zijn conclusies samen.

P.

ANDREW TUDOR,
Image and Influence. Studies in the sociology of film.
George Allen & Unwin, London, 1974.

Na te hebben vastgesteld dat de filmsociologie nog altijd een weinig ontgonnen gebied is, geeft de auteur een overzicht van de tot nu toe verschenen filmsociologische studies. Daarbij levert hij nogal wat kritiek op het traditionele massamedialogisch onderzoek. In het tweede deel van zijn boek bespreekt hij de mogelijkheden van een meer semiologisch gericht

te filmsociologie en ontwikkelt hij (vooral op grond van de Hjelmsleviaanse indelingen in niveau van de expressie en niveau van de inhoud, resp. in vorm en substantie van tekens) een «voorlopig» analyse-schema voor een onderzoek naar de betekenis die een film kan hebben. Dit schema past hij o.a. toe op een aantal vaste filmgenres, zoals de western, de gangsterfilm en de horror-film.

P.

NCRV :
Stroomversnelling - en toch welvaren.
Uitgeverij De Haan, Bussum, 1975, 104 blz.
Verspreiding voor België : Unieboek België N.V., Deurne.

De Nederlandse Christelijke Radio Vereniging (NCRV) bestaat 50 jaar. In het kader van dit jubileum zond zij in januari en februari 1975 de radioserie «Stroomversnelling» uit. In een negental beschouwingen werd nagegaan welke veranderingen de Nederlandse samenleving van dit moment bepalen. In deze paperback vindt men de bewerkte tekst van de voor de microfoon gehouden inleidingen. Het boek, met illustraties van Lex van Voort, bevat de volgende onderdelen : prof. dr. C.A. van Peursen : Al is de communicatie nog zo snel, de geest achterhaalt haar wel ; mevr. Margreet Blankesteyn-Blees : In Holland staat een huis en het gezin dat is op reis ; drs. Gerard de Haas : De andere jeugd ; M. Baaijens : De verandering voor de waardering voor het kenniselement in het onderwijs ; dr. O. Jager : Veranderingen in de geloofsbeleving ; dr. F. Boerwinkel : Ontluistering ; dr. A.H. van den Heuvel : De verhouding tussen arme en rijke landen ; prof. dr. B. Goudzwaard : Overontwikkeling van de westerse wereld en dr. A. van der Meiden : Macht en onmacht. Prof. dr. P. J. Bouman schreef een uitgebreide inleiding.

Centraal in dit in boekvorm uitgegeven radioproject staat de driedledige vraag : in welke mate houden de massacommunicatiemiddelen stroomversnellingen in onze maatschappij gaande ? Versterken zij deze stroomversnellingen ? En welke invloed ondergaan zij zelf door deze veranderingen ? In zijn woord vooraf schrijft NCRV directeur drs. M. Geerink Bakker terecht dat het antwoord en het perspectief dat in deze artikelenreeks geboden wordt, verhelderend is en door velen als bemoedigend zal worden ervaren.

Herman Van Pelt.